

Pobuda ZPMS za uveljavitev Kartice za prosti čas otrok in mladostnikov

Zveza prijateljev mladine Slovenije skupaj s sopodpisniki in sopodpisnicami predlaga sprejetje sistemske oblike spodbujanja otrok in mladostnikov za njihovo večjo vključenost v prostočasne dejavnosti, kar krepi njihovo zdravje ter prispeva k zmanjševanju socialnih razlik in socialne izključenosti. Državi predlagamo, da pripravi in sprejme **Zakon o Kartici za prosti čas otrok in mladostnikov**.

Čeprav v Sloveniji nimamo univerzalnega otroškega dodatka, bi lahko Kartica za prosti čas otrok in mladostnikov (v nadaljevanju Kartica) predstavljala **univerzalno obliko podpore**, ki bi vsem otrokom omogočala enake možnosti za vključevanje v prostočasne dejavnosti.

1. Zakaj ta pobuda ?

- V Sloveniji vsi otroci **nimajo enakih možnosti** za kakovostno preživljanje prostega časa.
- **Poglabljajo se neenakosti** zaradi osebnih okoliščin otrok in mladostnikov ter njihovih staršev ali skrbnikov (ekonomsko-socialni status, izobrazba, invalidnost, narodnost ali etnična pripadnost, jezik, socialni izvor, bivanjsko okolje...). Znajdejo se na robu družbe in večkrat doživljajo diskriminacijo.
- **Primanjkujejo finančno in krajevno dostopne, vsebinsko raznolike in kakovostne dejavnosti** za aktivno preživljanje prostega časa v popoldanskem času (po šoli), ob koncih tedna in med počitnicami (dnevno varstvo, tabori in letovanja). ([Vir](#))
- **S finančnimi in drugimi ovirami za večjo vključitev v prostočasne dejavnosti se zlasti srečujejo nekatere skupine otrok**: otroci s posebnimi potrebami, otroci iz enostarševskih družin, otroci iz velikih družin, otroci priseljencev, pripadnikov etničnih manjšin (zlasti iz romskih skupnosti), otroci z vedenjskimi in čustvenimi težavami ter otroci iz disfunkcionalnih družin.
- **O pomanjkanju programov** za kakovostno preživljanje prostega časa po šoli in tudi v času šolskih počitnic opozarjajo tudi v [Analizi potreb ranljivih skupin](#) prebivalstva po socialnovarstvenih programih in programih v podporo družinam. V njej izpostavljajo pomanjkanje programov za otroke in mladostnike s čustveno-vedenjskimi težavami; za podporo pri krepitvi socialnih veščin in tiste, ki naslavlja novodobno med-vrstniško nasilje in oblike odvisnosti. ([Vir](#))
- Poslabšujeta se **duševno zdravje** (stresne, depresivne ter anksiozne in hiperkinetične motnje, motnje hranjenja, samomorilnost) in **telesno zdravje** (porast prekomerne telesne teže, slabša gibalna zmogljivost in več težav zaradi sedečega načina življenja). Pogostejše so tudi raznovrstne težave, povezane s prekomerno uporabo ekranov.

2. Predlog za vzpostavitev slovenskega modela finančne spodbude vključevanja otrok in mladostnikov v prostočasne aktivnosti

- Predlagamo sprejetje **Zakona o Kartici za prosti čas**. Z zakonom se določi: opredelitev namena kartice; kdo je upravičen do nje; vloga staršev ali skrbnikov; register ponudnikov prostočasnih dejavnosti; komu se finančna spodbuda izplača (neposredno ponudniku /izvajalcu s statusom nevladne organizacije: društvu, klubu, zavodu); katero ministrstvo bo odgovorno za izvajanje vseh nalog v zvezi s kartico; opredeli se programski in nadzorni svet Kartice za prosti čas. Z zakonom se ustanovi **Javni zavod Kartica za prosti čas**.
- **Kdo dobi kartico**: vsak otrok v starosti od 6 do 18 let. V šolskem letu 2024/25 je v Sloveniji 195.704 osnovnošolcev in 83.839 srednješolcev. Skupaj 279.543 otrok.

- **Višina sredstev:** Vsak otrok dobi iz državnega proračuna dobroimetje v višini 100 EUR/letno. Dodeli se enemu od skrbnikov otroka, ki ima stalno bivališče v Sloveniji in pri katerem je otrok prijavljen. Skupaj iz državnega proračuna 27.954.300 EUR + stroški operativnega vodenja.
- **Za katere dejavnosti jih lahko otrok uporabi:** za vse plačljive prostočasne dejavnosti med šolskim letom, ki niso del obveznega ali razširjenega programa (OŠ) in za dejavnosti med počitnicami.
- **Kdo lahko prejme sredstva iz kartice:** izvajalci prostočasnih dejavnosti (NVO), ki jih vodijo subjekti, ustanovljeni na podlagi Zakona o društvih, Zakona o zavodih, Zakona o ustanovah in Zakona o nevladnih organizacijah.
- **Vzpostavi se digitalizirani sistem** izvajanja Kartice za prosti čas ter register izvajalcev. Slovenija že ima digitalno infrastrukturo: FURS (dodelitev, spremljanje in unovčevanje); AJPes in eDavki omogočajo varno identifikacijo staršev kot zakonitih zastopnikov, dodeljevanje dobroimetja, omejitev porabe, spremljanje statistike, nadzor nad morebitnimi zlorabami in drugo.
- **Kdo je lahko mentor ali vaditelj:** vsakdo, ki ima preverjene kompetence za vodenje dejavnosti po (sprejetih) pravilih izvajalca in morda v podzakonskem aktu določenih minimalnih pogojih.

3. Glavni cilji pobude

- **Krepiti notranje vire moči otrok** (npr. odpornost, ustvarjalnost, samozavest, empatijo, radovednost, vztrajnost, občutek varnosti in zaupanja, sposobnost reševanja problemov, notranjo motivacijo, občutek smisla in identitete, moralni kompas, pogum in drugo) ter ustvarjati pogoje za njihov razvoj v okolju, kjer imajo otroci ob sebi stabilnega, zanesljivega in kompetentnega odraslega ter dostop do varnega, spodbudnega in povezujočega prostora. Hkrati krepiti tudi **zunanje vire moči** (družino, lokalno skupnost, podporno socialno mrežo, vrstniške odnose, prijateljstva in skupinsko pripadnost).
- **Zagotoviti enake možnosti** za dostop do kakovostnih, vsebinsko bogatih, raznolikih in ustvarjalnih prostočasnih dejavnosti, ki potekajo zunaj šolskega kurikulumu.
- **Krepiti preventivne dejavnosti** kot osrednji pristop pri skrbi za otroke, namesto pretežno kurativnih pristopov.
- **Zmanjšati tveganja** za zasvojenosti, nasilna vedenja in osamljenost ter posledično razbremeniti zdravstveni in socialni sistem pri zdravljenju in rehabilitaciji otrok in mladostnikov.
- **Spodbujati lokalne skupnosti** k oblikovanju lastne politike do prostega časa otrok in mladostnikov ter k povečanju njihove finančne podpore, pozornosti, kadrov in prostorov.
- **Okrepiti podporo lokalnim društvom**, kulturnim, športnim in drugim organizacijam, ki vključujejo otroke in mladostnike.

4. Pravne podlage:

Prostočasno udejstvovanje je pravica otrok, kar pomeni, da morajo država in lokalne skupnosti zagotoviti pogoje, v katerih to ne bo privilegij otrok, katerih starši zmorejo plačevati vse stroške, temveč pravica, uresničljiva za vse otroke – ne glede na kraj bivanja, ekonomski status družine (otrok) ali osebne okoliščine ter njihove posebne potrebe.

- **Konvencija o otrokovih pravicah v 31. členu določa:** »1. Države pogodbenice priznavajo otrokovo pravico do počitka in prostega časa, do igre in razvedrila, primerne otrokovi starosti, in do prostega udeleževanja kulturnega življenja in umetnosti. 2. Države pogodbenice spoštujejo in podpirajo otrokovo pravico polno se udeleževati kulturnega in umetniškega življenja in spodbujajo zagotavljanje ustreznih in enakih možnosti kulturnega, umetniškega, razvedrilnega in prostočasnega udejstvovanja.«

- **Ustava RS:** V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine ne glede na osebne okoliščine. V 56. členu Ustave RS je zapisano: »Otroci uživajo posebno varstvo in skrb.«
- **Številne resolucije, sprejete v slovenskem parlamentu, poudarjajo nujnost razvoja različnih preventivnih dejavnosti za otroke in mlade, tudi v njihovem prostem času,** ter pri tem izpostavljajo nujnost krepitve zdravja, socialne pravičnosti, solidarnosti, participativnega sodelovanja in ustvarjalnosti posameznikov: Resolucija o družinski politiki 2018–2028 »Vsem družinam prijazna družba«; Resolucija o nacionalnem programu športa v RS za obdobje 2026–2035; Resolucija o nacionalnem programu duševnega zdravja 2018–2028; Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2022–2030; Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2024–2031; Resolucija o preprečevanju in zatiranju kriminalitete in druge.

5. Pomen prostega časa

- **Organizirane, strukturirane dejavnosti otrok in mladostnikov zagotavljajo pestre in ustvarjalne** oblike preživljanja prostega časa, kar je v skladu s Konvencijo o otrokovih pravicah. Te dejavnosti: **prispevajo** k razvijanju njihovih interesov in zadovoljevanju potreb; **razvijajo** sposobnost komuniciranja in skupnostnega reševanja problemov; **nudijo** prostor razvijanja osebnostnih lastnosti, ki spodbujajo šolsko uspešnost; **nudijo** podporo odraslih zunaj družinskega okolja; **prispevajo** h krepitvi kompetenc za njihovo boljše soočanje z izzivi odrasčanja; **predstavljajo** spodbudno okolje za krepitev duševnega zdravja in pomembno **prispevajo** k preprečevanju razvoja zdravstvenih težav, tudi težav v duševnem zdravju; **nudijo** varno okolje za pridobivanje novih socialnih veščin in socialnih kompetenc; **prispevajo** h krepitvi samozavesti; **nudijo** izkušnjo neformalnega učenja s pridobivanjem znanj, spretnosti, veščin in navad, ki so nujna za zdravo odrasčanje; **zagotavljajo** pridobivanje poklicnih in podjetniških kompetenc in veščin, spretnosti in znanj za sodelovanje, timsko delo, voditeljstvo, reševanje težav in kritično mišljenje; **prikličejo** subjektivni občutek svobode, saj lahko posameznik svobodno izbira in svobodno deluje; **odvrčajo** otroke in mladostnike od novodobnih zaslonских aktivnosti in pretežno sedečih oblik dela in življenja ter **predstavljajo** družbeno naložbo za prihodnost.
- **Svetovna zdravstvena organizacija** navaja, da je treba prosti čas obravnavati kot vir izboljšanja zdravja in sposobnosti otrok in mladostnikov, da se spopadajo z zahtevami vsakdanjega življenja in si prizadevajo za smiselno in uravnoteženo življenje.
- Sodelovanje v strukturiranih zunajšolskih, prostočasnih dejavnostih lahko otrokom in mladostnikom ponudi vrsto priložnosti za izboljšanje osebnostnega razvoja, ki niso nujno na voljo v rednih institucionalnih oblikah izobraževanja (OŠ in SŠ).

6. Socialni in zdravstveni položaj otrok in mladostnikov v Sloveniji

- Stopnja tveganja revščine je bila v letu 2024 13,2-odstotna in se je v primerjavi z letom prej zvišala za 0,5 odstotne točke ([SURS](#)). **V Sloveniji 41.000 otrok ali 10,2 % otrok živi pod pragom tveganja revščine.** Tveganje socialne izključenosti v letu 2024 je bilo 14,4-odstotno in se je v primerjavi z letom 2023 zvišalo za 0,7 odstotne točke ([SURS](#)).
- Kljub delnemu povečanju dostopnosti plačljivih prostočasnih dejavnosti, še vedno ostaja 27 % gospodinjstev, ki vsem otrokom **ne morejo omogočiti rednih plačljivih prostočasnih dejavnosti.** Teh dejavnosti ne zmorejo plačevati v kar 48 % gospodinjstev, ki živijo pod pragom revščine. ([SURS](#))
- Narašča število otrok in mladostnikov s težavami v duševnem zdravju, kar dokazuje tudi statistika [TOM telefona](#) (**Telefon za otroke in mladostnike**). TOM, edini telefon za otroke in mladostnike, ugotavlja 5,6 % letno rast kontaktov. Najpogostejše vsebine, ki jih mladi izpostavljajo, so povezane

z odnosi z vrstniki, odnosi znotraj družine, psihičnimi težavami, večjo prisotnostjo fizičnega in psihičnega nasilja ter samomorilnimi mislimi. Pred epidemijo covida je bil s samomorilno tematiko povezan vsak 60. kontakt, v obdobju epidemije vsak 13. kontakt, zdaj pa se številka vrti nekje vmes.

- O duševnih stiskah in novodobnih težavah pogosto govorijo tudi otroci na otroških parlamentih.
- V sistem pomoči zaradi težav z **nasiljem** (do sebe in/ali do drugih) je vključenih vse več otrok in mladostnikov ([Vir](#)). Narašča število otrok s **posebnimi potrebami** ([Vir](#)). Narašča število uživalcev **prepovedanih drog**. (Mimogrede: skupen znesek za reševanje problematike drog v Sloveniji v letu 2022 je znašal 18.268.766,53 evrov. ([Vir](#)))
- Širše raziskave kažejo, da se je trend poslabšanja duševnega zdravja otrok in mladostnikov v zadnjih letih še okrepil, tudi zaradi **vse pogostejše uporabe sodobnih digitalnih naprav**, tako v šoli, prostem času kot domačem okolju, kar vpliva na njihovo socialno povezanost, samopodobo in zdravje ([Vir](#)). Vse pogostejše se dogaja, da realno življenje otroci nadomeščajo z virtualnim svetom, so vse manj fizično aktivni, socialno se izolirajo, izgubljajo kontrolo nad porabo časa na spletu, spremenijo stil življenja in obnašanje, skrhalo se medsebojni odnosi v družini, ne zanimajo se za skupnost, upada učni uspeh, osiromašijo med-vrstniško in družinsko komunikacijo. Problemi naraščajo tudi do stopnje, ko potrebujejo strokovno pomoč, psihoterapijo, zdravljenje.
- Od leta 2008 do leta 2015 se je **število prvih obiskov otrok in mladostnikov pri zdravniku** zaradi duševnih in vedenjskih motenj izrazito povečalo, na primarni zdravstveni ravni za 26 %, na sekundarni za 70 % ([Vir](#)). Poraba zdravil za zdravljenje duševnih motenj otrok in mladostnikov se je v desetletju povečala za 50 %, število obravnav zaradi duševnih in vedenjskih motenj za 70 % ([Vir](#)). Duševne motnje pri otrocih in mladih so veliko družbeno in finančno breme, saj po nekaterih presojah posameznik z vedenjsko motnjo v zgodnjem otroštvu do svojega 27. leta za družbo pomeni 10-krat večje finančno breme v primerjavi z vrstniki ([Vir](#)).
- V Sloveniji deluje 20 **centrov za duševno zdravje otrok in mladostnikov**, namenjenih otrokom in mladostnikom, ki se soočajo s težavami v domačem okolju, s težavami v odraščanju, psihosomatskimi težavami, zasvojenostjo, razvojnimi težavami, učnimi težavami, čustvenimi in vedenjskimi motnjami, motnjami v spanju in motnjami hranjenja. Predvidoma naj bi delovalo 50 tovrstnih centrov, ki pa bodo namenjeni predvsem kurativnim dejavnostim, odpravljanju posledic in v manjši meri preprečevanju vzrokov. ([Vir](#))
- V **strokovnih centrih za otroke s čustvenimi in vedenjskimi težavami** ter motnjami v zadnjem desetletju narašča število otrok in mladostnikov z resnimi težavami v duševnem zdravju in pridruženimi oblikami najtežjih čustvenih in vedenjskih motenj. ([Vir](#))
- Obstaja razkorak med potrebami in realno možnostjo, da otrok **pravočasno prejme strokovno pomoč** ob pojavu simptomov duševnih težav. To prejme le 20 do 30 % otrok.
- Revščina, socialna izključenost in neenakosti v družbi dokazano povečujejo tveganje za slabo duševno zdravje.
- Podatki kažejo, da so **gibalne sposobnosti** slovenskih otrok izrazito oslABLJENE (in se še slabšajo) v primerjavi z obdobjem pred pandemijo. Zmanjšuje se motivacija za redno gibanje. V Sloveniji smo še vedno priča epidemiji prekomerne telesne teže in debelosti pri otrocih in mladostnikih ([Vir](#))
Prekomerne prehranjenosti je deležna skoraj četrtina otrok.

Da bi se uspešneje spopadli z naštetimi problemi neugodnega položaja otrok in mladostnikov moramo okrepiti preventivne dejavnosti, tudi z dodatnimi sistemskimi ukrepi za preprečevanje socialne izključenosti ter za krepitev fizičnega in duševnega zdravja otrok in mladostnikov.

7. Mednarodni primeri dobrih praks

Švedska, Finska, Danska in Islandija že imajo kartice za prosti čas otrok in mladostnikov. Te države so ugotovile, da lahko prosti čas igra ključno vlogo pri preprečevanju marginalizacije posameznikov in skupin ter socialne izključenosti in neenakosti. ([Fundacija We](#))

Švedska je 19. junija 2025 sprejela **Zakon o Kartici za prosti čas**, imenovano [Fritidskort Lag \(2025:759\) om fritidskort – uradno besedilo v PDF](#). Veljati je začel 9. septembra 2025. <https://fritidskortet.se/foralder/information/in-english> Namenjena je otrokom od 8. do 16. leta starosti s stalnim prebivališčem na Švedskem. Dejansko ne gre za fizično kartico, ampak digitalno obliko, ki se uporablja za plačilo dejavnosti preko sistema - za plačilo rednih prostočasnih dejavnosti v športu, kulturi, aktivnostih na prostem in v drugih otroških in mladinskih društvih. V letu 2025 je določena višina 45,5 EUR za večino otrok ter 182 EUR v primeru gospodinjev, ki prejmejo dodatek za stanovanje (housing allowance / bostadsbidrag). Kartica za prosti čas se ne šteje kot dohodek ali premoženje in zato ne vpliva na pravico družin do finančne pomoči.

Finska. [Njihov model](#) za prostočasne dejavnosti je projekt Ministrstva za izobraževanje in kulturo, katerega glavni cilj je povečati dobro počutje otrok in mladih ter vsakemu izmed njih omogočiti vključitev v dejavnosti po lastni izbiri. Na podlagi vlog Ministrstvo za izobraževanje in kulturo občinam dodeli skupno 14,5 milijona EUR. Poleg teh sredstev dejavnosti sofinancirajo tudi sodelujoče občine. Od 1. januarja 2025 mesto **Turku** (Finska) z občinskim programom [Boostii](#) vsako leto dodeli vsakemu otroku (od 7 do 19 let starosti) od 160 do 260 EUR letno (odvisno od starosti) finančno spodbudo za vključitev v športne dejavnosti.

Danska. [Fritidspas](#) se osredotoča na angažiranost otrok na področju športa. Na Danskem se sistem za prosti čas izvaja prek občin, ki ga izvajajo v 85. od skupno 98. danskih občin.

Islandija. [Reykjavik model](#) Kartica je sistem t.i. bonov za rekreacijo otrok in mladostnikov, starih od 6 do 18 let, s prebivališčem v Reykjaviku. V letu 2023 je vsak otrok prejel 527 EUR, ki jih starši dodelijo izvajalcem dejavnosti, in se lahko uporabi za stroške popoldanskega prostočasnega programa otroka ali kritju drugih stroškov aktivnosti in usposabljanja.

8. Pomen Kartice za prosti čas za nevladni sektor (NVO)

Nevladne organizacije so ključni in nepogrešljivi izvajalci prostočasnih dejavnosti v lokalnih skupnostih. Nudijo raznovrstne vsebine in oblike vključevanja otrok in mladih, vključno z mladinskim delom in prostovoljstvom.

Kartica za prosti čas bo prispevala k večjemu družbenemu pomenu nevladnih organizacij (NVO), stabilnosti njihovega delovanja ter krepitvi njihove vloge pri preprečevanju socialne izključenosti. Omogočila bo razvoj lokalnih partnerstev med občino, NVO, šolami in starši ter spodbudila ustanavljanje in delovanje novih nevladnih organizacij, zlasti v manjših krajih. Poleg tega bo kartica: okrepila lokalno mrežo programov za otroke in mladostnike; spodbudila nadaljnji razvoj prostovoljnega dela med otroki in mladimi; izboljšala dostop do kakovostnih in zanesljivih informacij o prostočasnih dejavnostih po občinah in ustvarila nove priložnosti za sodelovanje in participacijo otrok in mladostnikov.

Pripravili: Liana Kalčina in Darja Groznik

Ljubljana, 4.12.2025